

# Politisk favorisering försvårar Sveriges energiförsörjning

Dagens Industri den 27 september 2023

I takt med att sol- och vindkraft blir allt vanligare ställs Sverige inför utmaningar som hotar elförsörjningens stabilitet och ökar risken för strömavbrott. Men problemen dämpas om elmarknaden blir mer teknikneutral, enligt vår SNS-rapport En teknikneutral elmarknad – med en effektiv elmarknadsdesign och nättariffstruktur som presenteras i dag. På en teknikneutral elmarknad får aktörer en marknadsmässig kompensation för el och systemtjänster de levererar, samtidigt som de betalar för störningarna de orsakar.

Det är många detaljer Svenska kraftnät som ansvarig myndighet behöver hantera för att kraftsystemet ska fungera. Förbrukning och produktion måste hållas i balans varje sekund. Vidare behöver spänningen hållas på rätt nivå i varje knutpunkt av elnätet – och allt detta utan att någon kraftledning överbelastas. Den gröna energiomställningen har försvårat Svenska kraftnäts uppdrag, eftersom sol- och vindkraft inte är planerbar och har varit sämre på att reglera spänningen. Därtill förändras effektflödena i kraftnätet när elektrifieringen tilltar och befintlig elproduktion läggs ned samtidigt som ny produktion installeras på nya platser och nya kablar dras till utlandet.

Men det finns möjligheter för sol- och vindkraft att leverera ytterligare systemtjänster – om det görs lönsamt. Svenska kraftnäts utmaningar skulle således mildras om marknadens aktörer fick ökade ekonomiska drivkrafter att leverera tjänster till kraftsystemet som bidrar till balansering, spänningsreglering och hantering av flaskhalsar.

De största störningarna uppstår när större kärnkraftverk snabbstoppas vid fel. Sverige har en störningsreserv som står redo dygnet runt för att parera sådana störningar. För att minska kostnaderna som detta leder till bör marknadsaktörer få starkare drivkrafter att minska störningarna i kraftsystemet.

Vi menar att följande åtgärder skulle göra elmarknaden mer teknikneutral och minska Svenska kraftnäts utmaningar:

- Gör balanseringen mer teknikneutral. Svenska kraftnät använder olika marknader för att hålla förbrukning och produktion i balans. Men den så kallade rotationsenergi som lagras i planerbar elproduktion stängs – liksom små aktörer – ute från dessa marknader. Vi menar att denna rotationsenergi bör få en marknadsmässig ersättning för sitt bidrag till balanseringen, precis som andra energilager. Mindre aktörer med apparater som har en inbyggd balanseringsfunktion bör få en schablonmässig ersättning.
- Gör avräkningen mer detaljerad. Det finns straffavgifter för producenter som inte levererar enligt ingångna avtal. Motsvarande gäller även för konsumenter. Men dagens avräkning beaktar endast den genomsnittliga obalansen under en driftstimme. Vi menar att det även borde vara en straffavgift för stora aktörer som levererar – eller konsumerar – en ojämn

effekt under drifttimmen och som därmed orsakar störningar i kraftsystemet.

- Effektivisera hanteringen av flaskhalsar. Svenska kraftnät upphandlar flexibla resurser för att hantera lokala flaskhalsar i elnätet. Vi menar att även elproduktion med begränsad flexibilitet och planerbarhet bör kompenseras när den bidrar till sådan avlastning av flaskhalsar.
- Revidera Svenska kraftnäts nättariffer. Vi menar att anläggningar som hjälper till med spänningsregleringen bör kompenseras för detta, via nättariffen. Konsumtion som sker under kritiska timmar, när Sverige är nära elbrist, bör åläggas en extra avgift. Samtidigt bör produktion under dessa timmar få extra ersättning.
- Förverkliga inte Svenska kraftnäts förslag om en kapacitetsmarknad. En sådan marknad skulle göra prissignalerna mer schablonmässiga och mindre teknikneutrala. Vi menar att Svenska kraftnät istället kan bidra till utbyggnaden av elproduktionen genom att minska risken för investerarna. Svenska kraftnät borde bidra med likviditet på de finansiella marknaderna genom att prissäkra sina flaskhalsintäkter och nätförluster. Vidare kan staten prissäkra sin elkonsumtion genom att teckna långa kontrakt.

Vår SNS-rapport fokuserar på elmarknadsdesign samt nättariffer och deras teknikneutralitet. Samtidigt är det viktigt att även övriga regelverk är teknikneutrala. Svensk elförsörjning har utmanats av att energipolitiken – av ideologiska eller statsfinansiella skäl – favoriserat eller straffat olika produktionsformer. Detta har bidragit till onödigt höga kostnader för elkonsumenter och skattebetalare. Sverige behöver en mer långsiktig och teknikneutral energipolitik.

**Pär Holmberg**

**Thomas Tangerås**